

SERĞİ TANITIMI

**Mustafa Duymaz, Onaylanmış Tahribat,
M1886 Sanat Projeleri, Ankara, 30 Nisan-29 Mayıs 2016***

İnsan özgür doğar, ama her yerde zincire vurulmuştur.
Jean-Jacques Rousseau

Kentsel dönüşüm alanları ve tabelaları kentte yaşayan insanın dışarı çıktığında karşılaştığı bir gerçek haline gelmiştir. Bir kentin bütününe dönüşüme sokmak için harcanan mesainin görsel tanıkları olan birçok kentli insan bu durumun sadece birer görgü tanığı olarak kalmıştır. Kentsel dönüşümü sanatla harmanlayan Mustafa Duymaz'ın *Onaylanmış Tahribat* adlı sergisi ise bu görgü tanıklığını kalıcı hale getirmiş eserlerden oluşmaktadır.

Mustafa Duymaz'ın eserleriyle ilk olarak karşılaşmamız Doç. Dr. Meryem Bulut Hocamızın Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümü'nde verdiği "Kent Antropolojisi" dersi kapsamında gittiğimiz sergiyle başladı. Bu tanıtım yazısında 30 Nisan- 29 Mayıs 2016 tarihleri arasında Ankara M1886 Sanat Projeleri'nde gerçekleşen *Onaylanmış Tahribat* sergisiyle ilgili değerlendirmeler eşliğinde bu sergi bağlamında sorunsallaştırılan meseleler ele alınmaya çalışılacaktır.

Mustafa Duymaz, 1972'de Van'da doğmuş. 1999'da Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Bölümü'nden mezun olmuştur ve aynı yerde lisansüstü eğitimi-

* Tanıtım yazısı Onur Eren Özerkmen (Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümü Lisans öğrencisi, onur.eren.ozerkmen@gmail.com) ve Deniz Karatekin (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi, denizkaratekin@gmail.com) tarafından hazırlanmıştır.

ni tamamlayan Duymaz, Yaygara Güncel Sanat İnisyatifi kurucularındandır. Sanatçı Ankara’da yaşamaktadır.

Duymaz’a ait bazı kişisel sergiler şunlardır:

Panokent 29 Kasım 2011-07 Ocak 2012 Galeri/Miz, İstanbul

İskele kent 10 Mayıs – 20 Haziran 2012 Peker Sanat Evi, Ankara

Ufka Veda 7 Mayıs-27 Mayıs 2014 Galeri/Miz, İstanbul

Onaylanmış Tahribat 30 Nisan-29 Mayıs 2016 Ankara m1886

Panik Yok, Her Şey Yolunda 10 Ekim-4 Kasım 2017 Arte Sanat Galerisi, Ankara

Mustafa Duymaz’la Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde gerçekleştirdiğimiz söyleşide kente ve kentli olmaya dair fikirlerini dinleme fırsatı bulduk. 1998 yılından bu yana kent üzerine çalışmalar yapmakta olduğunu, kente dair bu sonu gelmeyen büyümenin kaygıya dönüştüğü ve bu kaygının da eserlere yansıdığını öğrendik. Duymaz’ın çocukluğunun geçtiği yerler üzerine konuşmamızda; günümüzde yapılan binalarda her şeyin hazır bir biçimde sunulduğu ve metal ve plastikten oluştuğu için duygusal bağ kurulamadığı konusunda anlaştık. Kentlerde tüm bu tip binaların birçok merkezde yer aldığını dolayısıyla artık insanların birlikte olabileceği tek bir merkezin olmayıp, merkezlerin olduğu ve insanların kendilerine ait alanların dışına çıkmadığı konusunda düşüncelerimizi paylaştık. En nihayetinde vardığımız nokta “Hem kentle hem kentsiz!” oldu.

Mustafa Duymaz’ın *Onaylanmış Tahribat* sergisi sadece çizimler eşliğinde hazırlanmayıp, konvansiyonel sanatın aksine çizim ve fotoğrafların kolaj haline getirilerek yani bir harman yaratılarak karşımıza çıktığını söylemek yanlış olmaz diye düşünüyoruz.

Sergi, kentteki “insanlığın gelişmesi” hususunda gözümüzün önünde olan bir gerçeği, pencereden dışarı baktığımızda gördüğümüz “büyüme” kolajlar halinde sunmaktadır. Büyümenin mimari yapılar üzerinden gösterilmesi insanın daha fazla binaya mahkûm ya da ihtiyaç duyduğuna inandırılması bunun kente göçün temsilleriyle pekiştirilmesi de diğer bir unsur olarak görülebilir.

Panokent adlı eserde ilk bakışta reklam panoları, kontrolsüz bir şekilde büyüyen gökdelenler ve arka planda kalmış eski bir şehir: Gökdelenlerin birbirlerinden bağımsız belli bir düzen olmadan çevreye meydan okurcasına duruşu, bu eski şehri tehdit eden ve sonsuza kadar yükselecek, yayılacak ve kontrol edilemeyecek bir sahneyi ifade etmektedir.

Kentin görüngüsünde bir kaos söz konusudur. İnşanın olduğu yerde sürekli bir gürültü ve değişim vardır. Bu eserde hissettirilen belirli bir merkezin olmayışı duygusu kentsel plandan çok, plansızlığı işaret etmektedir. Fakat bu durum mekânın plansız olarak gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. Birçok yerde “merkez” inşa etme insanları olduğu yerde konumlandırma bağlamında planlıdır.

Panokent-I-, 200 x 350 cm, Tuval Üzerine Karışık Teknik, 2011

Birçok farklı merkez inşa edilerek insanların kendi çevreleri dışındaki farklı mekânlarda bulunmaması ya da ihtiyaç duymasının önüne geçilmiş olur. Dolayısıyla kentteki birçok yerin “kentsel dönüşüme” uğrayabileceği tehdidini pekiştirmiş olur. Kentin en temel sorunları genellikle kişilikten yoksunluğu, soğukluğu ve yabancılaşmışlığı üzerinedir. Kişilikten bu kadar uzak olması aslında genel olarak kent tasarımında olduğu gibi kentin yaşantısında da bize yansıyan nötrleştirme stratejisidir. Kentsel tasarımda nötrleştirmenin temel mantığı; ister ‘kentsel dönüşüm’ ün yapılacağı bir mahalle olsun ister doğal bir alan; yıkıma uğrarken burada insanın vicdanını rahatsız edecek bir durumun olmadığı inancının yaratılmasıdır. Tıpkı bilgisayar oyunu gibi, alınıp satılan toprak rant alanıdır ve ekonomik olarak yükselen veya alçalan değerleriyle dikkate alınıp üzerine düşünülen parseller haline gelmiştir. Bu durum üzerinde yaşayan insanların o alana verdiği anlamı, kişiliği yok eder ve geçmişle bağıını kopartır. Eserde kule ve vinçlerin bulunması ve tamamlanmamış yapılaşma sanki yaşam tarzının düzenlenmiş ve oturmuş olmaktan daha çok acele bir yaşam biçiminin normalleşmesini ifade eder.

Ferdinand Tönnies *Gemeinschaft* ve *Gesellschaft* arasındaki karşıtlığı keşfettiği zaman, insan sıcaklığının ortaya çıkacağı bir iç mekân görüşünü sosyal bilimlerin jargonunda kutsallaştırdı. *Gemeinschaft* onun için, küçük ve sosyal yönden muhafazalı bir mekânda “yüz yüze” sosyal ilişki demekti; oysa *Gesellschaft* daha açık, sessiz bir alışverişti. Bir toprak güvenci teklifsizce konuşup pazarlık edebileceğiniz, köşedeki dükkândan almak *Gemeinschaft* yaşantısıydı; oysa

aynı güveci bir mağaza reyonundan sessizce satın almak Gesellschaft kapsamına giren bir işlemi (Sennett, 2013: 40).

Eserde bu kaotik, nötr ve renksiz görüntünün arasında bütünlüğü arayan göz, reklam panolarına bakmaya kendiliğinden itilmiş olur. Bu panolarda lüks otomobiller ve güzel-yakışıklı görümlü kadın-erkekler gözümüze çarpar. Onların varlığı bize kusursuzluğu, gücü ve prestiji hissettirir. Bu gösterenler gökdelenlerin yükseldiği yerde bulunmakla aynı zamanda bir ideali simgelerler. Modern-kentli insanın ideali daha güzel, daha güçlü ve daha prestijli olmalıdır iletisi bu panolardan yansıtılır. Mallar tüketimi birlikte yapanların anlaşmasıyla değer kazanırlar (Douglas ve Isherwood, 1999: 89). Reklamlardaki markaların sadece bir isim olmadığı gerçeği bu prestij meselesinin önemli unsurlarından biridir. Fiziksel tüketimden haz alma, malların sunduğu hizmetin yalnızca bir bölümüdür; öbür bölümü isimleri paylaşmanın hazzıdır (Douglas ve Isherwood, 1999: 90). Sokaktaki insanın güce yönelik idealini reklam panolardan takip ettiği, anlatılmak istenilenlerden biridir. İdeal olanla ilişkilenebilir başlayan göz için reklam panoları yerini bulmuştur ve sanki binalar onlar gözüksün diye vardır.

Mevcut tüketim toplumunda kişi satın aldığı meta ile kimliğini arama hali içerisindedir. Belki de kişi artık kent yaşamında bulamadığı daha sıcak veya yakın olduğu düşünülen eski aile-çevre yaşamından kaynaklanan sosyal onaylanmayı bu metalara sahip olarak hisseder. Ama kentli yaşamda her şey de olduğu gibi alışverişinde doğası eskiye nazaran daha soğuk ve sessizdir. İncelediğimiz eserde inşanın sonsuza kadar devam edebileceği hissi de bu ‘kapanmanın’ derinliğine işaret eder. İnsanların açılma korkusu ve bir sığınağa kapanma hissi maddi-manevi olarak beton binalar ve duvarlarında bulunan reklam panolarıyla olagelen bir inşa ve pekişmeyle tahayyül edilebilir. İnsan bir yabancıdır. Richard Sennett, “açılma korkusu”nu şöyle tanımlamaktadır:

Açılma korkusu günlük yaşantıya adeta askeri bir bakıştır; saldırı ve savunma, savaşın olduğu kadar öznel yaşamın da bir modeli olmaya yatkındır sanki. Kentleri inşa tarzımızın karakteristik özelliği, insanlar arasındaki farkların oluşturduğu duvarlardır ve bu farkların karşılıklı bir tehdit oluşturmasının, karşılıklı bir uyarın olmasından daha muhtemel olduğunu olduğunun varsayılmasıdır. Bu yüzden, kentlerde inşa ettiğimiz şeyler kişisiz, nötralize edici, sosyal kontakt olasılığını ortadan kaldıran yerlerdir: Dökme camla kaplı dış duvarlar, yoksul semtleri kenti geri kalan kısmından ayıran anayollar, koğuş tarzı siteler (Sennett, 2013: 13).

Dolayısıyla “modern” bir kentin kuruluşunda eski ve gösterişsiz olan bir kenara bırakılır ve doğanın görkemliliğine denk insanı belki de önemsiz ve değersiz hissettiren birbirinin aynı yapılar inşa edilir. Okunaksızdırlar. Çünkü onları birbirinden ayıran özellikleri yoktur. Kimliksizleştirilmişlerdir; bu nötrleşme sokakta ki insanın davranışına yansır. Sokakta gördüğümüz dilenci, evsiz yanı sıra zengin görümlü, şık giyimli

insanları görülür ama tarafsız davranmaktadırlar. Birisinden daha kötü durumda olduğumuz için kızgınlık veya diğerinden daha iyi durumda olduğumuz için duyulan vicdan azabını görmemek yani incinmemek için kişi yoldan geçip gider. Sennett'e göre kent nötralize edilmesinin tüm ekonomik ve demografik nedenlerin ötesinde, insanların yaşam olarak böylesine kişisiz bir mizansene tahammül etmeye gönüllü olmalarının derin ve aslında "ruhsal" bir nedeni vardır. Kentlerin görünüşü, büyük ve akla hayale sığmayan bir açılma korkusunu yansıtır (2013: 12). Bu yansıma, eskiyi küçümseyen ve dışlayan, yeninin daha büyük, görkemli ve modern olması gerektiği inancını ve buna koşuşturmanın tezahürü gibidir.

Eserde doğada uzaklaşma, yapay bir köprüyle doğaya bağlandığı görüntüsü veren unsurlar ile gözükmemektedir. Örneğin rezidans reklamlarında yaratılan tema genellikle yeşillikler içermektedir. Sunulan yaşam tarzı binaların arasındaki "doğa"dır. Fakat insanları birbirinden uzaklaştıran ve muntazam aralıklarıyla binaları hizaya soktuğu gibi içinde yaşayan insanların da birbirlerine mesafelerle hizaya girdiği duvarlar yaratır. Kentin "kusursuzluğu" düşüncesi insanlar arasındaki mesafeyi arttırır. İnsanlar bu mesafeyle planlanmış "yapay" bir düzenin içinde kendine yabancılaşır. İnsan, pratik etkinliğiyle nesnel bir dünya yaratırken, organik olmayan doğayı işlerken bilinçli bir tür varlığı olduğunu, yani türü kendi öz varlığı gibi ele alan, ya da kendini bir tür varlığı gibi ele alan bir varlık olduğunu gösterir.(Marx, 2017: 81).

Eserde kent, "modern" insanın içinde yaşadığı bir alan olarak tanımlanırken, insan ve doğa ilişkisini kesintiye uğratan bir problem olarak görülebilmektedir. Kentleşmeye dair eleştiriler sadece bir alan yaratma meselesi üzerinden değil, bu alanların rant alanı haline gelmesi üzerinden de değerlendirilmelidir.

Kaynaklar

- Douglas, M., Isherwood, B. (1999). *Tüketim Antropolojisi* (Çev. E.A. AYTEKİN). Ankara: Dost.
 Lefebvre, H. (2017). *Kentsel Devrim* (Çev. S. Sezer). İstanbul: Sel.
 Marx, K. (2017). *1844 El Yazmaları* (Çev. M. Belge). İstanbul: Birikim.
 Rousseau, J. J. (2012). *Toplum Sözleşmesi* (Çev. İ. Yerguz). İstanbul: Say.
 Sennett, R. (2013). *Gözün vicdanı* (Çev. S. Sertabiboğlu ve C. Kurultay). İstanbul: Ayrıntı.